

LAPAS SLEJA

Inese Vaivare,
Latvijas Platformas attīstības
sadarbībai (LAPAS) direktore

Kad biju Dienvidāfrikā, ievēroju vietējo gaitu. Tāda atpakaļslidoša, apmēram kā slavenais Maikla Džeksona "moonwalk", tikai ikdienišķākā soli. Toreiz nosecināju, ka šāda mazliet laiska iešana ir iespējama tikai zemē, kur cilvēki smaida vairāk, kur saule spīd spožāk un viss šķiet vieglāk pat sadzīves skarbumā.

Augusta pēdējās dienās pārceļos no Rīgas uz Limbažiem, kur sev par pārsteigumu atkal redzu cilvēkus uz ielas smaidām. Viss notiek mazliet lēnīgi, ar pietāti un ļoti lielu sirsniību. Un atkal kā bērnībā var pamanīt gadalaiku maiņu, aiz loga dzirdēt bērnu kļaiņas, tikai šoreiz pagalmā iet mana meita.

Savā prātā es arvien esmu atvērta pasaules izaicinājumiem un ar lielāko prieku tos izmantoju - strādāju mājās, piedaloties telekonferencēs ar Briseles kolēģiem, diskutēju sociālajos tīklos, meklēju iedvesmu pašstāstītām mājās lietām no visas pasaules DIY aktivīstiem. Vienlaikus esmu tuvāk Savai Zemei.

Šī avīze stāsta par globālām tēmām - starptautiskie nodokļi, attīstības sadarbības projekti, brīvprātīgais darbs ārzemēs, bet visi, kas tajos saistīti, ir mūsējie, pašu ļaudis. Es augstu vērtēju viņu iesaistīšanos brīžiem neprātīgās aktivitātēs, vienlaikus nezaudējot saikni ar Savu Zemi. Un - svarīgākais - uzņemties atbildību. Personīgo.

Mans sapnis ir tāda Latvija, kur mēs novērtējam katra cilvēka ieguldījumu, nedalām viens otru labajās un sliktajās rokās, esam atbildīgi katrs pret sevi un viens pret otru. Jo tikai kopā varam izmantot mūsdienīgas, globālās priekšrocības, saglabājot to, kas mums ir kopīgs - Savu Zemi. Es ticu labākai pasaulei!

VAI DZĪVE KOMUNĀLAJĀ MĀJĀ AR TEKOŠU JUMTU IR TAS, KO VĒLAMIES, JEB ŅEMT VAR DODOT

Sandra Martinsone šobrīd dzīvo Londonā un strādā "ActionAid", kas ir viena no redzamākajām attīstības sadarbības organizācijām pasaulē. Ikdienā viņa vada starptautisku projektu, bet retajos brīvos brīžos ārpus darba iespēj arī turpināt iesākto darbu pie savas grāmatas par Latvijas politiekonomisko attīstību pēc neatkarības atjaunošanas.

Attēlā: Sandra Martinsone

"Godīgi nodokļi visiem" (Tax Justice Together) ir projekts, kuru vadi un kura viena no partnervalstīm ir arī Latvija. Pastāsti, kāda ir projekta jēga un kādēļ tas aktuāls? Ko nozīmē nodokļu tainīgums?

Parasti sarunu sāku no citas puses. Ar to, ka ikviens no mums katru dienu, ik uz soļa ir daļa no tā saucamā "sociālā liguma". Tā ir vienošanās starp sabiedrības locekļiem (iedzīvotājiem, un arī uzņēmumiem) un valsti par to, ka visi liekam kaut ko kopējā katlā kopējā labuma vārdā. Sociālais ligums nozīmē, piemēram, upurēt zināmu brīvību kopējas drošības labad. Tipisks piemērs ir lidosta, kur mums ir jāiet cauri drošības kontrolei, pretī par to saņemot lielāku drošību lidojot. Tieši tāpat ir ar nodokļu maksāšanu valstij. Ir vērtīgi padomāt, kādēļ vispār ir nepieciešama valsts, kādēļ tā eksistē. Un kā mēs organizētu savas dzīves, ja valsts neeksistētu. Vēl pavisam vienkāršs piemērs ilustrācijai - iedomājieties, mēs visi dzīvojam komunālajā mājā. Tur kaut kas saplīst. Siena, plīts,

jumts. Uzlabojumi nenotiek, jo neviens neko nemet kopējā kasē, bet gaida, ka varbūt kads cits no saviem līdzekļiem salabos. Bet neviens neko nelabo. Cik ilgi tā varēsīm dzīvot, nepasliktinot paši savu labklājību un neapdraudot drošību? Pretstatam - māja, kuras iedzīvotāji tur rūpi un maksā. Māja ir labā stāvoklī un ir lielas izredzes, ka tā saglabāsies ilgi. Lidzīgi ir ar valsti. Katram ir jāizdara izvēle - vai vēlamies neko nemaksāt un dzīvot brūkošā, nedrošā namā, vai vēlamies maksāt savu tainīgu artavu par māju, kurā ir viss nepieciešamais.

Tieši tas pats ir ar uzņēmējiem un valsti, kuri tāpat kā mēs, iedzīvotāji, sagaida un saņem no valsts, pretī gūstot iespēju pelnīt. Visi grib pelnīt un labi, bet nodokļus maksāt ne visai, lai gan bez valsts nodrošinātas infrastruktūras, drošības, kārtības, publiskiem pakalpojumiem tie nevarētu eksistēt. To caur projektu uzsveram, pētām un rīkojamies, lai situāciju ietekmētu. Nesen lasīju trāpīgu komentāru britu avīzē par uzņēmumu Apple, kurš šobrīd ir karstā tēma saistībā ar izvairīšanos no nodokļu nomaksas. Komentārs bija sekojošs: "Labi, nemaksājiet nodokļus, bet tad situācijā, kad Apple rūpnīcā izcelsies ugunsgrēks, ugunsdzēsēji turp nedosies palīgā; ja naktī kāds aplaupīs Apple veikalu, tad

policija nebrauks uz izsaukuma vietu; ja gribēsiet vest precī uz veikalu, tas nebūs iespējams, jo nevarēsiet lietot pilsētas ceļus." Jo viss maksā. Ir svarīgi apzināties, ka milzīgā peļņa, kuru apgroza lielās korporācijas, ir lielāka par daudzu valstu budžetiem. Bet viņi nevēlas maksāt nodokļus. Un, ja viņi nemaksā, tad maksājam mēs, sabiedrība. Sabiedrība lielā mērā subsidē uzņēmumu peļņu. Šī tad arī ir saruna par tainīgumu.

Latvijā mēs bieži neesam apmierināti, ka nav kārtībā izglītības sistēma, valsts, ceļi un virkne citu lietu. Tad ir jautājums - ko paši darām - maksājam nodokļus vai ne. Ja Tu gribi saņemt no sistēmas, Tev arī jānodod sava artava.

Vēl viens aspekts - valdības Eiropā ir tik ļoti sasaistītas un saaugušas ar biznesu, veicot milzīgu biznesa interešu aizstāvību, kā viens no projekta uzdevumiem ir domāt par to, kā atgūt līdzsvaru un vairāk aizstāvēt sabiedrības intereses. Jo sabiedrība nevar par visu samaksāt. Tai nav jāpieņem visa valdību retorika par zemu produktivitāti vai resursu trūkumu. Ir jāseko vai tie, kas iegūst no sistēmas, adekvāti par to maksā. Korporatīvais sektors ne vien patērē lielus publiskos resursus, bet diemžēl arī kaitē, piemēram, videi. Un arī par to ir jāmaksā. →

→ Kopsavilkumā - projekts ir par sabiedrības mobilizēšanu, izglītošanu par minētajiem jautājumiem. Tas nes ziņu ES lideriem un dalībvalstu valdībām, ka pastāvošā lietu kārtība neatbilst gluži sabiedrības interesēm, kuras viņiem vajadzētu tieši aizstāvēt. Progress notiek lēnām, tomēr notiek. Savulaik maģistra studiju laikā pētīju nodokļu tēmu; tagad ir pagājuši gandrīz desmit gadi un novēroju, ka progress ir milzīgs. Bet sabiedrībai jābūt drosmīgai un jāiestājas par taisnīgumu, jātic pašiem sev, ka procesus varam ietekmēt un mainīt lietas uz labu.

Kāda, Tavuprāt, jābūt mūsu katra individuālajai rīcībai, lai progress būtu vēl jūtams?

Viena pavisam konkrēta ideja būtu iesniegt iniciatīvu līdzdalības platformā "Manabals", aicinot ministrijas vai VID publikot lielo uzņēmumu (īpaši starptautisko) samaksāto uzņēmumu nodokļi. Te jāiesaistās arī nevalstiskajam sektoram.

Otra lieta ir par to, ko atbalstām vai neatbalstām ar savu patēriņa izvēli. Piemēram, es jau gadiem neēju kafejnīcu tiklā "Starbucks", jo izvēlos neatbalstīt korporācijas, kas ir vai bijušas negodīgas.

Trešais - ir "Fair Tax" zīme, kas norāda, ka uzņēmums godīgi maksā nodokļus. Manuprāt, šī iniciatīva varētu darboties arī Latvijā, lai ar savu balsi atbalstītu godīgus uzņēmējus un izceltu viņus citu vidū.

Un, protams, arī atbildība par personisku nodokļu nomaksu un prasīšanu savam darba devējam maksāt nodokļus.

Vai ir taisnība, ka Tu jau kādu laiku arī raksti grāmatu? Par ko tā būs?

Jā, grāmata top. Viss sākās, kad rakstīju savu maģistra darbu par politiekonomiskajām reformām Latvijā pēc neatkarības atgūšanas. Mani iedvesmoja veiksmes stāsta propaganda, ja tā var teikt.

Es savā grāmatā skatos uz Latvijas attīstības sociālo pusi caur daudzpusēju politiekonomisko analīzi. Apskatot četras, manuprāt, galvenās ekonomikas sfēras - tirdzniecību, investīcijas, nodokļus un liberalizāciju (privatizāciju), es mēģinu izprast šo politiku reālo ietekmi uz valsts ilgtermiņa attīstību un sabiedrības labklājību.

Ir makroekonomiskie cipari, kas var izskatīties labi, bet es rādu, ka tas ir lidzeklis, ne mērķis, jo valsts atjaunošanas un neatkarības mērķis bija demokrātija, brīvība un sociāls progress, ka cilvēki dzīvo labklājībā cilvēka cienīgu dzīvi. Es skatos, kas par šiem gadiem ir noticis ar Latvijas sabiedrību, kontrastējot stāstu par ekonomisko izrāvienu ar mazāk populāru un glaimojošu statistiku un faktiem.

Starp citu, ļoti labi izgaismojas arī ofšoru lieta. Skaitļi rāda, ka apmēram 20 % no investīcijām, kas ienāk Latvijā, ir saistīti ar ofšoriem, tur ir reāla nodokļu izvairīšanās. Te izemējas arī kontrasts, ka publiskā telpā runā pārsvarā par pozitīvajām investīciju pusēm, bet tam visam ir arī otra ēnainā puse.

Kā Tev šķiet, vai pasaule kļūst labāka?

Tas ir ļoti grūts jautājums. Domāju, ka kaut kāda revolūcija notiek un, pat, ja neapzināties, mēs šobrīd esam noteiktā tās punktā, jo ir ārkārtīgi daudz cilvēku, kas pārvērtē vērtības, saprotot, ka globāli daudz kur ir noiets šķērsām. Klimata pārmaiņas, piemēram. Kad cilvēks sāk ņemt no dabas vairāk nekā tam pienākas, daba atspēlējas. Par šādu dabisku kopsakarību ignorēšanu mēs jau tagad bargi maksājam. Ir grūti viennozīmīgi atbildēt ir labāk vai nav. Bet es noteikti ticu, ka pasaulē ir daudz cilvēku, kas dzīvo ar lielu vērtību izjūtu un mēģina šo pasauli padarīt labāku. Protams, ir arī pretspēks, bet mums noteikti ir jātic, ka tam, ko darām, ir Liela jēga ilgtermiņā.

TAUTAI JĀZINA SAVI VAROŅI

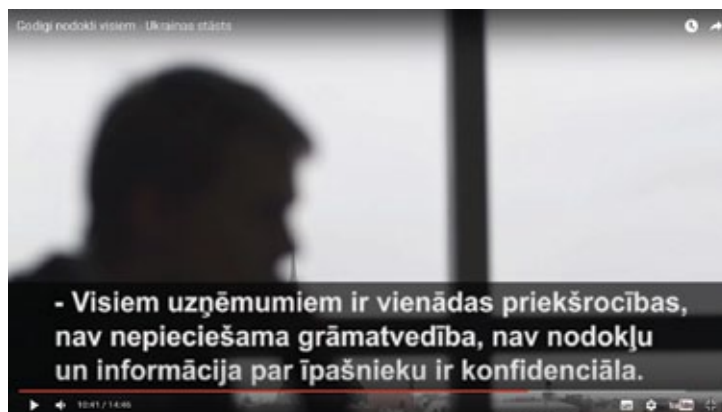

Foto: http://godiginodoklivosiem.lv/#video_lv

Jaunais režisors Kristiāns Riekstiņš dalās ar "Pasaule kļūst labāka" par savu pieredzi, strādājot pie video materiālu veidošanas par korporāciju izvairīšanās no nodokļiem ietekmi uz dažādām nozarēm:

"Kad LAPAS mani uzrunāja veidot video gadījumu stāstus projektam "Godīgi nodokļi visiem", neko daudz par tēmu nezināju, tomēr piedāvājums šķita interesants. Bilde pamazām sāka zīmēties, kad izlasīju projektā tapušo pētījumu. Palīdzēja materiāla struktūra - četras tēmas caur kurām atspoguļot nozares, kuras skārusi izvairīšanās no nodokļiem.

Meklējot varoņus video materiāliem, pārsteidza, ka potenciālie varoņi neko par šiem jautājumiem nezināja un bija pārsteigti, ka viņus uzrunāju. Tomēr, kad sākām runāt un skaidrot, uzņēmēji kļuva atvērtāki un labprāt sadarbojās, īpaši apzinoties, ka aktīva rīcība nodokļu sistēmas sakārtošanā viņiem var nākt par labu. Domāju, ka virkne uzņēmēju un arī cilvēki ikdienā nav informēti par lielo korporāciju izvairīšanos no nodokļiem un tās ietekmi uz valsti un cilvēku dzīvēm, jo ir daudz risināmu saimniecisku un praktisku problēmu. Tikai iedziļinoties tēmā, nāk izpratne, ka tai tomēr

vajadzētu būt dienas kārtībā. Turklāt, ja tematā nav iesaistītas slavenības, kā tas ir, piemēram, "Panamas dokumentu" sakarā, tad nodokļu temats nemaz nešķiet pārāk pievilcīgs.

Veidojot video, radās iespaids, ka bankas ir gatavas palīdzēt daudzās optimizācijas operācijās. Pārsteidza, ka netrūkst arī juridisko biroju un kompāniju, kas piedāvā šos kontus reģistrēt. Filmējot Ukrainas video, izpratām, cik pievilcīgi esam arī Austrumeiropas valstīm - stabila banku sistēma, valoda, ērta atbraukšana. Daudziem te ir biznesa kontakti utt. Ukrainu žurnālisti stāsta, ka Latvijas vārds nodokļu optimizēšanas shēmās uzrodas stipri bieži. Tāpat viņi priecājās, ka braucam pie viņiem un pētām šo tēmu, jo līdz šim vairāk nācies saskarties ar mūsu žurnālistu un varas iestāžu apātiju.

No otras puses, novēroju, ka zvanot un gatavojot sižetu, daudzi teica, ka nē, šobrīd Latvija nav tā labākā vieta, kur reģistrēt ofšoru kontus, jo banku un finanšu sektoram te pievērsta liela mediju uzmanība. Bankas baidās reģistrēt ofšoru kontus. Tā varētu būt pozitīva zīme.

Pēc darba pie video joprojām manu dažādas ietekmes. Pirmkārt, e-pastā ir sākuši nākt piedāvājumi reģistrēt uzņēmumus ofšorā; otrkārt, es uzmanīgāk lasu ziņas, kas parādās par finanšu un nodokļu lietām, kas nebija mans lauciņš. Vairāk domāju par šo jautājumu. Esmu nolēmis kļūt par mazliet gudrāku patērētāju. Neesmu pētījis par Latvijas uzņēmumiem, kas optimizējas, bet, ja zinātu, ka kāds piekopo šādu praksi, es neizvēlētos viņu produktus. Tautai jāzina savi varoņi. Ja ir liels uzņēmums, kas optimizējas kaut kur ārzemēs, tā ir necieņa pret savu klientu."

Skatiet četrus gadījumu stāstus vietnē http://www.godiginodoklivosiem.lv/#video_lv:

- Ekonomiskā migrācija
- Mazie un vidējie uzņēmēji
- Negodīga konkurence pārtikas tirgū
- Ukrainas stāsts

IESPĒJAS IZPRAST IR KATRAM

Padziļinātai izpratnei par to, kā uzņēmuma ienākuma nodokļa veidošanas un iekasēšanas politika attīstītajās valstīs var palielināt nabadzību pašu valstī un padziļināt plaisu starp attīstītajām un attīstības valstīm, šogad klajā nācis "Pētījums godīgas starptautiskās nodokļu politikas jomā". To ērti var izlasīt vietnē www.godiginodoklivisiem.lv.

Pētījums analizē faktoros, kas veicina starptautisku izvairīšanos no nodokļiem, skaidro problēmu no Eiropas Savienības perspektīvas, nosauc apstākļus, kas veicina Latvijas iesaisti starptautiskās nodokļu "optimizēšanas" shēmās, un piedāvā vairākus rīcības virzienus.

Pētījuma autori kopsavilkumā nāk klajā ar secinājumu, ka šobrīd pastāvošā atsevišķu valstu nodokļu politika un starptautiskie līgumi nenovērš iespēju starptautiskā līmenī izvairīties no nodokļu nomaksas un nereti to veicina.

"Pasaules kļūst labāka" vaicāja antropoloģei Līgai Rudzītei, arī vienai no pētījuma autorēm, kas būtu darāms, lai sistēmu izkustinātu un pārmaiņas varētu notikt: "Analizējot to, ko māca augstskolās par ekonomikas jautājumiem, lielākais

informācijas un zināšanu īpatsvars tiek veltīts peļņas jautājumam, neproporcionāli maz mācību programmās ietverot sociālās atbildības, sociālās ētikas un ekonomikas jautājumus. Cilvēki, kas iesaistās nodokļu optimizēšanas shēmās, parasti ir labi izglītoti, bet viņu izglītība, vērtības un izpratne balstās vienveidīgā izpratnē par to, kā darbojas brīvais tirgus."

"Cilvēku vispārējā attieksme pret ekonomiku un politekonomiku būtu maināma. Mums mēģina iestāties, ka labāk neiedziļināties, jo tāpat nesapratisim, cik sarežģīta ekonomikas sistēma ir. Bet arī ekonomisti ne vienmēr visu saprot, tāpēc ir tik daudz versiju, kļūdu un pieņēmumu, kas nepiepildās. Patiesībā ekonomiskās tēmas nav nemaz tik sarežģītas, kad sāk iedziļināties un domāt līdzi," secina L. Rudzīte.

Foto: <http://resnierunci.blogspot.com/2015/12/resno-runcu-infografika.html>

"Resnie Runči" ir interešu aizstāvības kampaņa, kas veidota, lai informētu par #TaxJustice kustību. Kampaņas veidotājas ir Vidzemes Augstskolas mediju un žurnālistikas programmas studentes. Projekts tapis kursa "Jaunie mediji un politika" ietvaros 2015. gada rudenī.

Foto: http://godiginodoklivisiem.lv/#video_lv

Nabadzīgās valstīs katru gadu zaudē aptuveni 100 miljardus dolāru, Eiropa zaudē 70-80 miljardus! Šī brīža situācija liek zaudēt ienākumus, kuri varētu tikt izmantoti, lai būvētu jaunas skolas, slimnīcas, kā arī novirzītu šos iztrūkstošos finanšu līdzekļus citos sabiedrībai svarīgos projektos.

Paraksti starptautisko petīciju, lai cīnītos ar multinacionālo kompāniju izvairīšanos no nodokļiem: <https://taxjusticeeurope.eu/lv/>

KO SĒSI, TO PĻAUSI

Šoruden Latvijas Platforma attīstības sadarbībai (LAPAS) organizēs sociālo kampaņu "KO SĒSI, TO PĻAUSI". Tās mērķis - paaugstināt iedzīvotāju iesaisti godīgas nodokļu reformas īstenošanā Eiropas Savienības un globālā līmenī, sekmējot individuālo atbildību un aktīvu līdzdalību dažādos rīcības līmeņos, sākot no individuālā līdz politiskajam.

VĒRO UN PIEDALIES:

Dažādas nodokļu taisnīguma aspektus ilustrējošas karikatūras. / Sociālajos medijos, vidē.

Diskusijas "Ilgspējīga attīstība - no rīcības līdz finansēm". / Piecās vietās Latvijā un ne vairāk.

Dokumentālā filma "No Impact Man" un diskusijas par individuālās atbildības nozīmi. / 15 vietās Latvijā.

Sociāla performance divās daļās - atšķirīgās, bet papildinošās. / Piecās vietās Latvijā un vairāk.

Bez šiem jautājumiem neiztikt:

Kurp ejam un ko katrs varam darīt, lai piepildītos pasaules ilgtspējas optimistiskās prognozes?

Varbūt tu, jau pats nezinot, ar savu naudu esi vairojis nabadzību?

Ko var darīt ilgtspējai un kas par to visu maksās?

[WWW.GODIGINODOKLIVIEM.LV](http://www.godiginodokliviem.lv)

SEKO INFORMĀCIJAI www.godiginodokliviem.lv un www.lapas.lv UN jau septembra beigās UZZINI diskusiju, filmu skatīšanās, sociālās performances un citu aktivitāšu norises vietas un laikus!

SNIEDZ ATBALSTU MOLDOVAS LAUKU TERITORIJU ATTĪSTĪBAI

Foto: LLF

Latvijas Lauku forums (LLF)

Rit jau trešais gads, kopš LAPAS biedru organizācija "Latvijas Lauku forums" (LLF) tur rūpi ne vien par Latvijas lauku attīstību, bet, sadarbojoties ar Moldovas biedrību "Pro Cooperare Regionala", dara visu, lai Latvijas labā pieredze lauku teritoriju attīstības pilnveidošanā nestu labumu arī organizācijām un cilvēkiem Moldovā. Projekta attīstības sadarbības aktivitātes atbalsta Latvijas Ārlietu ministrija.

Moldovas sadarbības partnera "Pro Cooperare Regionala" (ProCoRe) vadītājs Serdžo Mihailovs (Sergiu Mihailov) ir gandarīts, ka 2014. gadā uzsāktā sadarbība jau nesusi reālus rezultātus, kā arī rosinājusi virkni iniciatīvu un ideju, kas pakāpeniski pārtop projektos. Kā vienu no veiksmīgākajām pārņemtajām pieredzēm viņš min kopienu skolu izveidi Moldovas lauku teritorijās. Pērn, vizītes laikā Latvijā divi Moldovas Falesti rajona skolu direktori

viesojās Tirzas pamatskolā, kas darbojas kā kopienu skola. Redzētais iedvesmoja un jau šobrīd Falesti rajonā, Moldovā, nelielās lauku skolas, kas līdzīgi kā Latvijas lauku skolas piedzīvo bērnu skaita samazināšanos, pakāpeniski kļūst atvērtākas arī vietējo pieaugušo iedzīvotāju iniciatīvu īstenošanai. Tajās notiek pieaugušo apmācības un kopienu pasākumi. S. Mihailovs atzīst, ka Moldovas puse meklē dažādus risinājumus, kā esošajos apstākļos efektīvāk izmantot lauku skolu resursus, domājot par nepieciešamajām izmaiņām likumdošanā. Arī šajā ziņā par pamatu plānots ņemt Latvijas pieredzi.

S. Mihailovs atzīst, ka "sadarbība projektā organizācijai sniegusi nepieciešamo starptautisko projektu pieredzi un paplašinājusi sadarbības iespējas arī ar citām valstīm, piemēram, Igauniju un Rumāniju. Latvijas pieredze, īpaši LLF darbības pieredze, ir būtiski

veicinājusi arī to, ka biedrība "ProCoRe" no reģionāla līmeņa lauksaimnieku organizācijas ir kļuvusi par nacionāla līmeņa lauku kopienu atbalsta platformu, kas aktīvi iesaistās nacionāla līmeņa lauku attīstības plānošanas procesā".

Partnerības stiprināšana, vietējo rīcības grupu darbība un dažādu nozaru organizāciju, kas virza lauku attīstības jautājumus, iepazīšana bija galvenie izpētes mērķi Moldovas organizāciju delegācijai, kas šovasar, jūlija nogalē viesojās Latvijā. Viena no delegācijas dalībniecēm Veronika Cazacu (*Veronica Cazacu*), Šveices fonda izveidotās organizācijas Moldovā HEKS vadītāja, apliecina, ka Latvijā iegūtā pieredze viņu ir pārliecinājusi par partnerības principa nepieciešamību lauku teritoriju plānošanā, iesaistot tajā kopienu iedzīvotājus, uzņēmējus, pašvaldības pārstāvjus un nevalstiskās organizācijas. "Organizācija

HEKS sadarbībā ar biedrību "ProCoRe" plāno īstenot pilotprojektus Moldovā un atbalstīt trīs vietējo rīcības grupu izveidi Moldovas Ziemeļu reģionā, teritorijās, kuru pārstāvji šogad apmeklēja Latviju un ir ieguvuši praktisku pieredzi par partnerības veidošanu, iedzīvotāju aktivizēšanu un sadarbības organizēšanu", iecerēs dalās V. Cazacu.

Rudens pusē uz Moldovu dosies vietējo rīcību grupu pārstāvju un nacionāla un reģionāla līmeņa organizāciju pārstāvju delegācija no Latvijas. "Attīstības sadarbības projekts nav vienvirziena ceļš. Latvijas pusei tā ir iespēja gan no malas ieraudzīt un novērtēt savu sasniegto un, neturot sveci zem pūra, dalīties ar savu pieredzi, gan arī iespēja atrast sadarbības partnerus un veidot jaunus starptautiskos projektus ar Moldovu.

Būtiska šādas starpvalstu sadarbības kontekstā ir arī sadarbība ar Vides

un reģionālās attīstības ministriju, kura attīstības sadarbības aktivitātes Moldovā īsteno reģionālā līmenī, līdz ar to nodrošinot atbalstu reģionu attīstībai dažādos līmeņos."

Dažas Moldovas delegācijas atziņas pēc vizītes Latvijā:

- lauku teritorijas attīstības plānošanā un dažādu iniciatīvu īstenošanā ir jāiesaista vietējie iedzīvotāji, ir jāizveido struktūra - vietējā rīcības grupa -, kurā apvienojas uzņēmēji, pašvaldības un nevalstisko organizāciju pārstāvji;
- lai sakoptu apkārtnē teritoriju, ne vienmēr ir nepieciešami lieli finanšu ieguldījumi.

GLOBĀLAS LIETAS LAUKU SARUNĀS

Latvijas Zemnieku federācija (LFZ)

Foto: LZF

LAPAS biedru organizācija biedrība "Latvijas Zemnieku federācija" (LZF) jau vairākus gadus organizē tikšanās ar

Latvijas lauku un pilsētu iedzīvotājiem, diskutējot par ietekmi uz vietējo ekonomiku un kultūru, un katra indivīda

atbildību pasaules dabas resursu saglabāšanā.

Parasti tikšanās reizes sākas ar kādas interesantas, domu raisošas dokumentālās filmas noskatīšanos, pēc kuras izvērsas sarunas un viedokļu apmaiņa. Agita Hauka, biedrības "Latvijas Zemnieku federācija" valdes priekšsēdētāja, arī labas gribas vēstnese attīstības sadarbības jomai tik nozīmīgajā Eiropas Attīstības gadā (2015), dalās ar savām atziņām, kas radušās pēc vairākkārtējiem diskusijām un tikšanās reizēm ar iedzīvotājiem: "Diskutējam par to, vai Latvijai ir jāiesaistās palīdzības sniegšanā citām valstīm, jo daudziem palīdzība ir nepieciešama tepat Latvijā. Nereti sarunas

sākumā ir jūtama cilvēku neizpratne par palīdzības nepieciešamību. Tomēr pārsvarā nonākam līdz atziņai, ka ir jāpalīdz tiem, kuriem ir vēl grūtāk izdzīvot un, kurus globalizācija ir izstumusi no viņu dzīves vietas un padarījusi nabadzīgus. Diskusija un informācija ir ceļš, kura laikā cilvēki paskatās uz lietām no cita redzes punkta, un sākotnējais noliegums kļūst par atbalstu. Individuālā līmenī viss sākas ar personiskām dzīves izvēlēm. Vēršam uzmanību uz cilvēka paradumiem, mudinot katram ar cieņu izturēties pret dabas resursiem, pārdomāt, cik atbildīgs ir, piemēram, patēriņš."

Domas rosināšanai iesakām:

- Dokumentālā filma "Laiemes ekonomika" (Economics of Happiness, 2011)
- Dokumentālā filma "Ar domu par labāku nākotni" (rež. S.Semjonovs, 2015)

Foto: LZF

BALTKRIEVIJĀ MĀCĀS ORGANIZĒT PASĀKUMUS VIDEI DRAUDZĪGĀK

homo ecos:

Pasākumi ir dažādi – mazi, lieli, īsi, gari, Latvijā, Baltkrievijā un citur, bet visi kā viens rada lielāku vai mazāku ietekmi uz vidi. Ko nozīmē organizēt pasākumu videi draudzīgi? Kā samazināt pasākuma ietekmi uz vidi? Kā pielāgot pasaules labos piemērus vietējai situācijai?

2015. gadā vides organizācija "homo ecos:" kopā ar Baltkrievijas, Dānijas un Latvijas vides organizācijām aktualizēja šos jautājumus ar vēlmi izstrādāt efektīvu rīku - vadlīnijas ar konkrētiem ieteikumiem jaunajiem un topošajiem pasākumu organizētājiem.

30 Baltkrievijas, Latvijas un Dānijas jaunie pasākumu organizatori 2015. gada vasarā satikās Latvijā "homo ecos:" organizētājās apmācībās. Jauniešu uzdevums bija

Foto: homo ecos:

izstrādāt ieteikumus vadlīnijām, kas palīdzētu gan viņiem, gan citiem pasākumu organizētājiem sistemātiskai zaļāku pasākumu rīkošanai nākotnē. Tika analizēts, vai pasākuma vieta ir ērti sasniedzama ar velosipēdu un sabiedrisko transportu, vai ir nodrošināta sezonālā un vietējā pārtika, samazināts pirms un pasākuma laikā radīto atkritumu apjoms, nodrošināta iespēja atkritumus šķirot, vai tiek izmantotas

efektīvas energoiekārtas un samazināts enerģijas patēriņš u.c.

"homo ecos:" projektu vadītāja Antra Pētersone ir gandarīta, ka Baltkrievijas partneru organizācija "Centre for Environmental Solutions" (CES) Minskā šopavasār paši novadījuši meistarklasi par vadlīniju ieviešanu praksē. Meistarklasē analizētās tēmas radījušas rezonansi arī pieredzējušu Baltkrievijas pasākumu organizatoru vidū.

CES speciālisti tiek aicināti uz privātām konsultācijām par ieteikumu ieviešanu konkrētos pasākumos. CES kopā ar Baltkrievijas vēstniecību šovasar ir radījuši arī zaļākus risinājumus rudenī notiekošajam, vēstniecības organizētajam mākslas festivālam.

Baltkrievijas organizācijas pārstāvis Dmitrijs Vaškovičs (Dmitry Vaskovich) stāsta, ka "Baltkrievijā pamazām sāk apzināties, ka pasākuma rīkošanas laikā pieņemtie lēmumi var radīt būtisku ietekmi uz vidi. Taču videi draudzīgu rīcību ieviešana šobrīd nav sistemātiska, drīzāk reizi pa reizei tiek īstenota atsevišķa iniciatīva."

Latvijas videi draudzīgu pasākumu organizēšanas pieredze ir vērtīga un noderīga Baltkrievijai. Izmaiņas,

protams, notiek lēni, bet ledus ir sakustējies, un, pateicoties baltkrievu vides organizāciju darbam, tiek radīti arī vietējie prakses piemēri.

Klimatam draudzīgu pasākumu vadlīnijas pieejamas

www.homoecos.lv/lat/projekti/vadlinijas,

un arī drukātā veidā homo ecos: birojā

Foto: homo ecos:

Foto: Akvile Norkute

Arī stāsti var būt dažādi. LAPAS draudzīgā organizācija "Zaļā brīvība" ir sagatavojusi divas interesantas fotoizstādes – izstādi "Ilgtspējīga pārtika" (24 bildes) un izstādi "Cienpilna dzīve visiem" (25 bildes). Atainotie stāsti dod iespēju paskatīties uz dzīvi un pasauli no cita redzes leņķa, kļūst atvērtākiem, redzīgākiem un domājošākiem.

Foto: Liene Purple

Foto: Akvile Norkute

Foto: Ilja Pišcevs

Aicinām izmantot iespēju izvietot izstādes skolās, bibliotēkās, kultūras centros un citās institūcijās un organizācijās. Vairāk informācijas www.zalabriviba.lv.

UNESCO LIELĀ MĀCĪBU STUNDA

UNESCO Latvijas Nacionālā komisija (LNK) ar Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrijas atbalstu jau otro gadu organizē akciju "Pasaules lielākā mācību stunda". Akcija ir arī daļa no kampaņas "Solis pasaulē", kas šoruden nāks klajā sadarbībā ar LAPAS, Latvijas Augstskolu pedagogu sadarbības asociāciju (LAPSA), Vides izglītības fonda Ekoskolu programmu un citām organizācijām.

STARPTAUTISKĀ IZGLĪTĪBAS AKCIJA
"PASAULES LIELĀKĀ MĀCĪBU STUNDA" LATVIJĀ

Kas ir Pasaules lielākā mācību stunda?

Tā ir starptautiska izglītības akcija, kas no 19. septembra vienlaikus norisināsies gandrīz simts pasaules valstīs. Tās mērķis ir iepazīstināt sabiedrību un veicināt katra cilvēka izpratni par 17 Ilgtspējīgas attīstības mērķiem, ko ANO valstis, tostarp Latvija apņēmušās sasniegt līdz 2030. gadam, un iesaistīt ikvienu šo mērķu sasniegšanā.

Latvijā akcija norisināsies jau otro gadu. Ilze Dalbiņa, UNESCO LNK izglītības sektora vadītāja, stāsta, ka pagājušajā gadā akcijā piedalījās 59 izglītības iestādes no visas Latvijas, kopskaitā saplānojot un īstenojot 139 mācību stundu plānus tādos mācību priekšmetos kā literatūra, fizika, ķīmija, latviešu valoda, mājturība un tehnoloģijas, vēsture, bioloģija un vizuālā māksla. Visvairāk stundu plānu pagājušajā gadā tika veltīti 3. ANO Ilgtspējīgas

attīstības mērķim, kas aicina nodrošināt veselīgu dzīvi un sekmēt labklājību jebkura vecuma cilvēkiem. Kā nākamais aktuālākais mācību stundas temats bija saistīts ar planētas aizsardzību. Par to, kā skolām gāja pērn, ir izveidota publikācija "Mācīties pārveidot! Pasaules lielākā mācību stunda".

Kurš var piedalīties akcijā?

Šogad akcija "Pasaules lielākā mācību stunda" norisināsies ne tikai formālajā, bet arī neformālajā un ikdienas izglītībā. Ilze Dalbiņa skaidro, ka tas nozīmē, ka ikviens, kam ir interese radīt un īstenot savu mācību stundas plānu ir aicināts to darīt – gan skolēni un skolotāji, gan jaunieši, pilsoniskās sabiedrības, izglītības un kopienu aktivisti.

Kā piedalīties?

Sagatavot mācību stundu, nodarbību, semināru, lekciju un citu pasākumu plānus par Latvijas sabiedrībai nozīmīgām

un aktuālām tēmām, kas īpaši izceltas 16. ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķi: veicināt miermīlīgu un iekļaujošu sabiedrību ilgtspējīgai attīstībai. Nodarbības aicinām pētīt un diskutēt par starpkultūru dialoga veidošanu, globalizācijas un migrācijas ietekmi uz procesiem sabiedrībā, iekļaujošas un ilgtspējīgas sabiedrības pamatprincipiem u.c. tēmām. Mācību stundas plānu paraugus un materiālus iedvesmai var atrast vietnē <http://skolas.unesco.lv/lv/pasaules-lielaka-stunda/>.

Laiks, kad iesakām īstenot mācību stundas plānu ir, piemēram, Ekoskolu programmas Rīcības dienas vai Globālās izglītības nedēļā, kas norisināsies no 1. līdz 12. novembrim. Akcijas dalībnieku iesūtītie nodarbību plāni tiks iekļauti īpašā publikācijā, savukārt radošākie autori akcijas noslēgumā saņems pārsteiguma balvas!

CILVĒCĪGUMS MŪS ATTĪSTA UN VIENO

Attēla: Santa Krastiņa

Baģāta ar stāstiem, atziņām un vērojumiem, pēc pusgada Indijā tikko Latvijā atgriezusies Santa Krastiņa – aktīva, atvērta un ļoti zinoša vides jautājumu aktiviste, un vairākus gadus arī vides organizācijas “homo ecos.” vadītāja.

Santa Indijā bija praktikante starptautiskās organizācijas “Initiatives of Change” centrā, kas mājā netālu no Pančgani pilsētas, Maharaštras reģionā. Sešdesmitajos gados tā izveides iniciatīvu Indijā uzņēmās Mahatma Gandhi mazdēls Radžmohans Gandi. Viņš turpina vectēva iesākto domu par vienlīdzību un mieru gan valstī, gan pasaulē kopumā. Šobrīd centrā notiek apmācības biznesa cilvēkiem, jauniešiem, amatpersonām un daudziem citiem. Tiek piedāvātas programmas par miera ieviešanu pasaulē, par labu pārvaldību uzņēmumos un institūcijās u.c.

Organizācijas aktivisti ir izveidojuši iniciatīvu “Grampari”, kas ir gan fiziska ēka, gan dažādas

programmas. Tajās iesaistīti Maharaštras reģionā esošo ciematu iedzīvotāji, īpašu atbalstu sniedzot jauniešiem un sievietēm. Piemēram, sievietēm ir iespēja iesaistīties sociālās uzņēmējdarbības iniciatīvā, šujot somas un suvenīrus. Par darbu viņas saņem līdzvērtīgu atalgojumu tam, ko viņas potenciāli varētu saņemt, strādājot individuāli.

“Grampari” arī adoptējuši divus ciematus, ar mērķi attīstīt tos par paraugciematiem, kuros lietas visos sektoros notiktu ideāli. Sākts ar praktiskiem darbiem – ceļu sakopšanu, notekūdeņu sistēmas sakārtošanu, atkritumu savākšanu. Indijā nav attīstīta atkritumu apsaimniekošanas sistēma. Rezultātā atkritumi tiek mesti uz ielas, grāvjos un mežos. Vietējās organizācijas aktīvi cīnās pret plastmasas atkritumiem, ar dažādiem uzrakstiem publiskās vietās aicinot nemest plastmasu vidē.

Bioloģiskā pārtika ir vēl viena lieta, ko veicina “Grampari”. Lai saglabātu ražu, izplatīta ir ķīmikāliju lietošana. “Piedzīvoju to arī uz savas ādas. Man garšo zemes, ko ar prieku baudīju, līdz kādu dienu sajutu stipras vēdersāpes. Interesējos par cēloņiem un vietējie man skaidroja, ka zemes jāizmērcē ūdenī, tā ļaujot tām attīrīties no ķīmiskām vielām. Ķīmikāliju lietošanu sekmē arī sausums, kas Indijā ir arvien biežāks un ilgāks. Zemnieki var zaudēt ražas,

paliekot bez ienākumiem un iespējas atmaksāt aizdevumus. Statistika liecina, ka Maharaštras reģionā ir viens no augstākajiem zemnieku pašnāvību rādītājiem valstī. Meklējot atbildes uz šo fenomenu, saskāros ar diviem viedokļiem. Pirmais, ka zemnieki spiesti veikt pašnāvības aiz bezcerības prognozēt ražu un pildīt savas saistības. Otrs, ka iespējams tieši ķīmikāliju plaša lietošana lauksaimniecībā, atstāj maz pētītu iespaidu uz cilvēku psihi, nervu šūnām un spēju izturēt stresu, veicinot šādu neatgriezenisku lēmumu pieņemšanu,” dalās S. Krastiņa.

Krietnu laiku pavadot ar vietējiem cilvēkiem, Santai bija iespēja dalīties ar savām zināšanām un pieredzēm: “Grampari” sievietes interesējās, ko

pārējo praktikantu informētību un redzējumu. Par vairākiem jautājumiem kolēģiem nebija ne jausmas, bet tika iegūts jauns redzējums un idejas praktiskiem darbiem savā valstī”.

S. Krastiņa atzīst, ka satiktie cilvēki gan no Indijas, gan dažādiem kontinentiem ir milzīga vērtība un viņu stāsti – viela pārdomām: indiešu puisis, kurš pēc savas ārzemju draudzenes nāves negadījumā Indijā, vairākos valsts reģionos ieviesa ātrās palīdzības sistēmu; Kenijas meitene pārdomas par to, ka viņa nezina, kā raksturot Keniju, un, ka nejut pierību valstij, kas ir mākslīgi izveidota teritorija, bet cilvēki jūt pierību noteiktai ciltij, tās valodai un kultūrai; un daudzi citi. Tie paver plašāku skatu uz pasaules dažādību

Foto: S.Krastiņa

Praktikantu grupa viesojas Dalai Lama institūtā Bangaloras pilsētā.

mēs taisām “homo ecos.” radošajās darbnīcās. Dalījos ar idejām un mudināju izmēģināt. Rezonējot uz aktuālo atkritumu jautājumu, palīdzēju centra administrācijai ieviest šķirošanu, domāt, ko ar sašķiroto tālāk darīt. Esmu gandarīta, ka mani pamudinājumi uzstādīt saules paneļus, vainagojās panākumiem, jo pat Indijas premjerministrs pēc Parīzes samita sarosījies un ir pieejamas subsīdijas tāda veida inovācijām kā alternatīvās enerģijas ieguves veidi. Liels prieks bija, ka īsi pirms manas aizbraukšanas centra vadītājs teica, ka pēc kāda pusgada pirmie saules paneļi sāks darboties.

Priecājos, ka ar saviem stāstiem par “homo ecos.” aktivitātēm un zināšanām par, piemēram, atbildīgu pārtikas patēriņu vai klimata pārmaiņām varēju bagātināt

un vienlaikus ļauj ieraudzīt, ka pasaule ir saistīta un mēs spējam viens otru saprast, ja iepazīstam un atveram savu cilvēcīgumu.

“Indijas laikā es reālā vidē sastapos ar virkni lietu, par kurām stāstām savā darbā – zemniekiem, kas cieš no sausuma, zemju pārpirkšanu no vietējiem iedzīvotājiem lielo korporāciju vajadzībām, zemju noņemšanu (*land grabbing*); iespēju sajūst, kā ir, kad tu nonāc vidē, kurā esi atšķirīgs. Ilgā prombūtne un pasaules pieredžu stāstu personiska iepazīšana mani arī raisījusi sajūtu, ka ar pateicību novērtēju, ka mums šobrīd dota iespēja dzīvot mierā, nav vardarbīgu konfliktu, būt salīdzinoši tīrā vidē un elpot svaigu gaisu”, sarunas noslēgumā atzīst Santa.

Foto: S.Krastiņa

Ciema iedzīvotāji strādā pie ūdens apgādes sakārtošanas. (Indija, Maharaštras reģions)

Izdrukuma satura redaktore: Sandra Rubene